

ИЗЛАЗИ

уторником, четвргом
и недељом

ЦЕНА:

ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
ИЛИ 1 КРУНАПрегилату примају све
поште у Србији и
иностранству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

ПРЕТПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ:
Стеви М. Веселиновићу
проф. БогословијеНЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Кнежев Споменик бр. 9.

БРОЈ 10 ПР. ДИН.

Уредник: Јанко М. Веселиновић

БРОЈ 10 ПР. ДИН.

СОНЕТ

Знам да тајно бдијеш, из понора густих
Ноћ спокојно, мирно, ко дјевојче младо
На пољану вјечну кад изјави стадо
И без шума њиме немарно га пусти.
Из сузнога ока у поља звјездана
Твој суморни поглед подиже се журно,
И кроз сузе гледаш низ небо азурно
И с јецајем тражиш звјезду драгих дана.

Јадна моја драга! Залуд поглед блуди
Она никад није на том небу сјала
Једно небо бјеше поред твојих груди
Ал' занавјек она с тог је неба пала
Кад зли анђо поста за небеса она,
Већа него небо, него васиона...

Јован Дучић.

ЗА СТОЛОМ

ИЗ ЗБИРКЕ „ПАЛАНЧАНКЕ“

— Милорад М. Петровић —

... Видите молим вас, пчеле су једна благословена бубица. Ето, шафран, знате сви фала Богу, шта је шафран, зар би он био тако јефтин, да није пчела, оне преносећи прах са цветића на цветић помажу плођењу, — објашњаваше живо господин Риста, судија у пензији.

— Пардон! прекиде га професор географије, то врши ветар; ветар, господо моја; моћ природе је најсилнија.

— Све је у Божјим рукама, — заврши поп Јова. Природа, пчеле, људи, све...

— Врући мезелуци! викну Мита шкембар.

— Дај по једно, предложи Пера учитељ.

— Јесу ли тазе? — пита поп.
— Врући мезелуци одговара продавац правећи се да не чује, шта га овај пита.

— Посоли, посоли брате, шта се то запушило; их, каква ти је то старудија, као да је из исконског доба, па немаш ни виљушке!... Љути се професор.

... куц ... куц ... куц ... Донеси још по једну.

Тако!

— Дакле, где оно стадосмо, поче опет пчелар... Пчеле су дакле...

— О, брате, као да ми незнамо шта су пчеле! Пчеле су пчеле...

— Руке себи девере! зачу се иза другог стола... Хоћеш да жандаришеш дамом, виче Спира телеграфиста.

— Квари се игра, додаје Ђура практикант и у жестини поручује ракију... Само молим вас мало роткве; па посолите мајковићу, додаје пружајући чокањ.

— А мени донесите за други сто ракију и мало купуса за мезе.

— Ови брзо пречистише рачун, додаде Мата књиговођа окренувши се попу и осталима за својим столом.

— Хоћете ли мало мезе господин Спира, — Ако... Ако... додаје Риста професор. — Овај човек к'о да је се најмио да поједе сав купус Љуби кафеџији. Ово му је пето тањирче вечерас; синоћ тако исто, појео је више од главице, дошању онима за својим столом.

— Четрдесет и пет табли играју; главни згодитак једанаест гроша и марјаш. Пр... р... рва нумера...

— Стој, викну Ђура практикант, донеси овамо једну.

— Одмах!

— Дај мени целу серију, пркоси му Спира телеграфиста.

— Одмах!

— Дај и нама по једну... Да узмемо?... пита судија, пчелар.

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

— Да узмемо, одобрава друштво.

— Хоћете ли и ви господин Мато?

— Не, ја читам новине.

— Педесет и четири табле играју, главни згодитак...

— Стој, викну опет практикант.

— Молим!

— А камо још две табле? Педесет и шест, а не педесет и четири... Било је четрдесет и пет; једну сам узео ја... шест тамо, четири за овај сто... колико је то?

— Е онда погрешка... молим, молим... правда се онај што виче... Педесет и шест табли играју... Прва нумера...

— Молим још за једну ракију и мало роткве, окреће се практикант келнеру.

— И мени узгред мало купуса за мезе, додаје Спира телеграфиста.

— Хвала Богу, ово је шеста порција, подмигну се професор.

— Прва нумера, понови онај... Полицијска мера... двадесет и пет!

— Тишина...

— Друга нумера четр... најест.

— Трећа нумера...

— Доста брата са тим „прва нумера“, „друга нумера“, реци која је па квит, прекиде га један са дна кафане.

— Молим за тишину!

— Дукат.

— Мућни мало! — чује се иза једног стола.

— Шест!

— Окрени боље, да није девет, додаје телеграфиста, који има деветку.

— Једанаест!

— Но, фала Богу, сефте, уздахну практикант.

— Осамдесет осам... молим за тишину, пет... тридесет три... десет... шесет и два... девет... двадесет четири... седам...

— Мућни!

— Доста! викну Станко кобасичар.

— Сви обратише погледе на њега; практикант се уједе за доњу усну, и прошапута за себе: овај свако вече добија...

— Тишина...

— Једна табла добила! чу се са дна кафане.

— А ја само на једну нумеру чекао! Е, ово седамдесет три никад неће да изађе... љути се гласно практикант.

Опет поче да обређује столове онај са таблама. Практикант врати своју.

— Шта, зар ви нећете више; — пита га професор.

— Нећу, буд' сам штетовао на жандару, где сам увек иш'о насигурно, да бацам још овде

на несигурно паре. Ето, седамдесет и три никад неће да изађе.

— Па ви узмите другу таблу!

— Молим, господо, за тишину. Тидесет и девет табли играју... Главни згодитак... Прва нумера седамдесет и три.

Господин професор и практикант погледаше се значајно.

Сврши се и та игра.

Столови се почеше празнити.

— Хоћемо ли још по једну? — пита Пера учитељ.

— Сад је и 'нако на тебе ред, додаје судија.

— Момче, донеси нам још по једну!

— Шта имам да платим? пита практикант; устаје и плаћа... Лаку ноћ!

— Лаку ноћ!

— Пријатно, додаје телеграфиста, па други пут понеси неког жандара у џепу, да се не позна.

— Дакле, господо, слажете ли се ви са мојим предлогом, да оснујемо пчеларско удружење?... поче судија, сви би уложили по нешто, а успеси би били сјајни.

— Ја сам баш о томе размишљао, и дошао сам до уверења да би таква једна установа била заиста корисна; али ни у половину неби користила, као н. пр. штедионица, коју би могли ми засновати, узе реч Мата књиговођа, који је за цело ово време врло брижљиво читао „Трговински Гласник“... Ето, продужаваше даље, наша варош има само једну задругу, и то више занатлијско-трговачку, а ми чиновници смо онако на милост и немилост...

— Браво! Славно! узвикну професор... ала би се ту!... ух муку му!...

— Молим, узе реч учитељ, а ја велим, да порадио ми код општине, да се отвори недељно-празнична школа за пролетаријат. Шта велите, како би то тек било? Просвета је основ државе, паде у ватру учитељ...

— Ја се слажем... рече поп.

— За први предлог, додаде судија.

— Како већина каже.

— Донеси још по једну, наручи пчелар.

— Мало мезе, додаје поп.

— Дакле, шта рекосте? узе реч професор. Ја мислим штедионицу и школу; како ви велите?

— Једно или друго, додаје телеграфиста иза другог стола.

— Онда да рекнем ја своју. Овако деликатна питања, устаде професор, не решавају се за једно вече и за један дан. Студије, размишљања потребују она; за то сам мишљења, да се ово одложи за сутра, да се још мало размислимо, па да се договоримо.

— Да се договоримо! зачу се као из једног грла.

www.unilib.rs* — Српска посла, шану телеграфиста.

Устадоше, платише рачун...

Хоћете л' и ви господин Спиро?

— Па готово... ево ти за пиће.

— Лаку ноћ! Лаку ноћ!

Алексинач

У Н О Ћ И

Кроз тамни ноћни вео, кад св'јетом мрак се шири,
Из мира богиња ступа кроз мирну државу своју,
Ја чујем шапат тајни, што св'јетом нејасно струји,
Потмуло губећи се у тавне покрове тмине.

Уздахе чујем болне и тихо јецање неко

Ил' поноћ дише тихо?.....

Ил' чудни Духови неки блуде кроз поноћ ову,
Рушећи тугом својом спокојство поноћи глухе?

*

О, плачите Духови ноћни, чувари поноћи глухе!
О, јецај богињо ноћна, пастирко зв'језда сјајних!
Прените са плачем тужним пепео отаца мојих!
Диж'те из гробља кости хероја рода мога!

Да св'јетлом буктињом слоге расв'јетле дане
мрачне,

И Дух заспао прену синова дремљивих своји!

Јаков Шантић.

ГДЕ ПОМОРАЊЕ ЗРУ

од
Н. А. Љејкина

(НАСТАВАК)

ЛП

— Улица дванаест богова! Ево на углу, у
зиду, виде се остаци њихових ликова, који састав-
љају лараријум! викао је вођ немачки.

Перехватов је преводио

— Па, шта има ту интересно? одговара Гра-
бљин. — Богови, ко богови. Виђали смо ми и
мало боље богове, него што су на тој олупини.
Хајде даље!... Рафанло! реци-де тој Немчури нека
нас води даље, и покаже што лепше, ако има. Ти
рече, да он има нешто особито да покаже људима.

— Фу! Како си нестрпљив! Пречекај мало!..
То иде редом.. И онако већ пролазимо по десе-
так знаменитих здања, и не завиримо у њих.

— А шта ћемо завиривати? Нека иду до
ђавола!

— Fabrica di sapone!.. показа вођ, узимајући
талијанске називе старина, и тумачећи их немачки.

— Фабрика сапуна.. преводи Перехватов —
Сачувала се чак и пећ и два главна котла, у ко-
јима се кувао сапун. Ево их!

— Ну, остави их нека се чувају, рече Граб-
љин — Ми нисмо мумције, ни момци да у фа-
брици Жукова служимо.

— Али, за Бога, интересно је, ваљда, видети,
како се, и у каквим котловима, кувао сапун пре
осамнаест векова! Вођа вели да се сачувала шта
више и једна гомила креча, што се употребљавао
при кувању.

— Ако те то интересује, ти дођи сутра сам,
па гледај.

— Али ја онда не разумем, господо, зашто
сте ви дошли да гледате помпејске ископине? рече
Перехватов, и рашири руке.

— А што си нам говорио, да овде има много
интереснога?

— Па дабогме, овде је много ствари, и то
све интересних. За радознала човека све је овде
интересно, сваки угао. А ја не знам шта би ви
хтели? Овде, ваљда, нећете тражити кафе-шантан
с акробатима и женскињем, које подиже сукње
у вис?...

— Немој ти мене корети ту сукњама! Знам
ја шта говорим! плану Грабљин. — Да... И ако
сам те повео у иностранство, то није ради твога,
већ ради мога задовољства; зато си ти дужан да
погађаш моје задовољство. Појим те, храним
те... Колико си ми самога вина успут истресао
„ђаволе један!“...

— Е, драгане, то је већ и сувише! наљути
се Перехватов.

Настаде свађа. Умеша се и Глафира Семјо-
новна.

— Говорите, преводите, мосје Перехватов, не
слушајте га, рече она. — Ако њему није инте-
ресно, мени јесте. Ја сам жена образована, и све
то одлично разумем

Перехватов се савлада.

— Држим, да је интересно не само вама,
већ и вашем мужу и господину Коњуруну, рече
он — А Грабљин?... Ја не знам, што би он хтео?

— Хтео би оно, што је вођ обећао да покаже
само мушкињу, и што дамски сталеж не сме гле-
дати! одговори Грабљин

— Али треба доћи дотле... А ми већ идемо
тамо —

— Lederfabrik! виче вођа

— Кожарска фабрика, преводи Перехватов.

— Прекилај једанпут с тим фабрикама.

— Дај да се види и то, рече Глафира и уђе
у зидове.

За њом уђоше Николај Иванович и Коњурун.
Грабљин оста на улици и узе да ћуче неку ме-
лодију из „Корневилских звона“.

— Молим. Где су коже ове фабрике? Волео бих да их видим, -- вели Коњурин.

— Ах, Боже мој! Зар се коже могу сачувати хиљаду година? Знате ли ви, да је све ово било под лавом, под пепелом? рече Глафира Семјоновна.

— Тако о о... А од куд се овда зна, да је ово била кожарска фабрика?

— По инструментима. Нашли су се инструменти, такви инструменти, какви се и данас у тим фабрикама употребљавају, — објасни Перехватов. — Сем тога, сачувало се петнаест басена, где су чињене коже. Ево тих басена! Гледајте, вођ их показује!

Пођоше даље

— Гостионица, воденица, пекарница, колачарница, преводи Перехватов вођине речи. — Сачувале су се камене ступе, у којима су тукли зрно; сачували су се остаци од лонаца, где се замесивало тесто. То вреди видети.

— Ну, може се и обићи, промрмља Коњурин, и зену што јаче може.

— Ковачница и гвозђарска фабрика...

— Опет фабрика? Тфу, то је пропаст! Хоће ли свему томе једном бити краја? нестрпљиво викну Грабљин.

Свратили се ка углу.

— Улица скелета. преводи Перехватов. — Названа је тако по човечијим скелетима, што се нађоше овде. Ту се налази касарна гладијаторска, ту је подземна тамница, где су затварали робове. и у тој подземној тамници..

— Скелети? Човеџи скелети? узвикну Глафира и застаде. — Нипошто не идем тамо! Нека нас вођ води натраг

— Допустите, Глафира Семјоновна. Скелети су већ пренети у неапољски музеј. овде су само снимци од гипса.

— Не, не, не! Што год хоћете али скелете не! Никола Иванићу! Шта стојиш? Враћај назад. Што год хоћете, само змије и скелете не могу гледати. Хајде!.. Та шта си избуљио очи?

Ваљало је преговарати с вођом. Вођ се насмеја, слеже раменима, окрете назад, и уведе их у другу улицу.

— Strada del Lupanare! рече он и стаде причати.

— Ово је улица где су били домови за увећење, и где су живеле.. кокете! рече Перехватов, преводећи његове речи.

— Но?!.. весело виче Грабљин и засмеја се колико га глас доноси. — Је ли могућно да су баш кокете?.. Триста им њихових!..

— Је ли по вољи? Погодих човека у живац, рече Перехватов и махну главом. — О, човече, човече!

Вођ стаде причати, да се баш на том дому сачувао и натпис једне кокете, што је ту живела Ево. ево!.. И сад се може прочитати.

— Ама, шта говориш?!

Људи стадоше и подигоше се на прсте, да изближе разгледају на зиду натпис, који беше већ прилично искварен временом.

— То није написано нашим словима, примећује Коњурин.

— Читајде, Рафаило! Како су звали ту исту?.. говори Грабљин

— Изволи Да ти задовољим радозналост. Њу су звали Атика.

— Атика, Атика!.. Ах, неваљалица!.. Какво је име себи измислила! Атика.. И то је све било, велиш, пре хиљаду и осам стотина година?

— Да, да..

— Стој! А да ли се зна, какве је масти била та Атика: црномањаста, или плава?

— Од куд би се то могло знати? Сачувана је само фирма, да је у тој кући живела та несрећница, Атика.

Људи стоје као окамењени, а очи избуљили, па гледе у зидове. Глафира се стаде љутити.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

ЧИКА МОНЖИЛЕ

GUY DE MAUPASSANT

У канцеларији смо сматрали чика Монжиле-а као особењака. То је био стари чиновник, који се само једанпут у својему животу макао из Париза.

Били смо у последњим данима месеца јула и сваки од нас ишао би сваке недеље у околину, те би се ту, у пољу, пружило на траву, или би се бућнуо у воду. Аснијер, Аржантеј, Шату, Буживал Мезон Поаси — сва ова места имала су своје редовне госте и своје обожаваоце. Водили смо страсно препирку о добрим особинама тих, за париске чиновнике, славних и пријатних места.

Чика Монжиле рече:

— Ви баш свачему подражавате! А и јест ми красно то ваше поље!

— А зар се ви, Монжиле, никад не шетате? — упитасмо га ми.

— Пардон. Ја се шетам на омнибусу. Пошто добро доручкујем код онога винарскога трговца, а не хитам никуда, ја путујем са планом Париза и показивачем железничких пруга и омнибуса у руци. Попнем се лепо на кров, отворим свој сунцобран, па викнем кочијашу: „терај!“ О! ја тада с крова видим много више но ви у пољу. Мењам квартове. А то ти је као да путујем кроза свет: толико се разликује становништво једне улице од становништва друге. Ја познајем Париз боље него ико. Па после — ништа ти није забавније од тих антресола! Шта само једним погледом видиш у

њима, не да се ни замислити. Можеш да погодиш какве се домаће сцене одигравају, само кад спазиш чељуст у човека што виче. Насмејеш се слатко, пролазећи покрај бербера, који оставе насапуњена господина муштерију, па тек извире на улицу. Намигујеш и левим и десним оком на модскиње, јер немаш кад да сиђеш. Ах! чега ти се ту човек не нагледа!

То ти је лепо позориште, право, природно позориште: ти га гледаш, а коњи каскају. До ђа вола, не бих ти ја дао своје шетње на омнибусу за те ваше глупе шетње по шумама!

— Хајдете и ви, Монжиле, једанпут с нама у поље, само тек проба ради, поче га неко молити.

— Та био сам ја једанпут у пољу, још пре двадесет година, али ме нико више неће преварити!

— Па причајте нам шта је било, чика Монжиле.

— Како год хоћете. Ево шта је било. Но ви сте јамачно познавали Боавена, бившега писара, којег смо ми звали Боало-ом?¹⁾

— Да, познавали смо га.

— Он је био са мном у истој канцеларији. Имао је, сиромаш, кућу у Коломбу и непрестано ме зивкао, да будем једне недеље његов гост. Говорио ми је:

— Та дођи, Макилоте (звао ме је од шале Макилотом²⁾).

И ја се пустим, да ме ухвате као будалу, па једнога јутра око осам часова седнем на воз. Дођем у нешто налик на град, град у пољу, где нема шта да видиш и једва, на крају некаквога ходника, између два зида, наиђем на старе, дрвене вратнице и на њима гвоздена рукуница од звонцета.

Зазвоних. Дуго сам чекао док ми не отворише. Ко ми је отворио? На први поглед ни сам нисам знао: да ли је жена или мајмуница? Беше стара, ружна, умотана у извештале дронке; беше прљава, гадна! У коси јој беше и перја од пилежи, а у лицу изгледаше као да хоће да ме прождере.

— Кога тражите? запита ме.

— Господина Боавена.

— А што ће вам господин Боавен?

Испред таквог испитивања те фурије, моје расположење ишчезе као дим. Ја промрљах:

— Па... он мене очекује.

— А! то ви долазите на доручак?

Једва промуцах једно „да“.

Тада она, окренув се кући, љутито викну:

— Боавене, ево тога госта!

То је била жена мојега пријатеља. Чика Боавен појави се одмах на прагу неке омалтерксане бараке, покривене цинком, а личила је на пећ каквог парнога купатила. На њему беху чакшире

од белог цвилеха, све прљаве, а на глави каљав панамски шешир.

Пошто ми стипите обе руке, одведе ме у тако звани свој врт. То беше опет на крају једнога ходника, један квадрат земље, велики колико цена марама, опкољен тако високим кућама, да је сунце једва два три часа дневно могло на њ грејати. Љубичице, каранфили, шебоји, неколико ружичњака борили су се с душом на дну тога безваздушног и загрејаног бунара.

— Ја немам дрвета, рече Боавен, но њих ми замењују зидови. Имам хладовине као у каквој шуми.

За тим ме ухвати за пуце мојега капута и прошапута:

— Ти ћеш ми учинити једну услугу. Видео си газдарицу. Она није баш пријатна, а? Како сам те за данас позвао, она ми је дала чисто руво, па ако га упрљам, обрао сам бостан. Рачунао сам на те, да ми залијеш цвеће.

Ја пристанем. Скинем капут, загрнем рукаве, па почнем из све снаге окретати неку пумпу, која је звиждала, дувала, крчала и стењала као тешки ббник, те на једване јаде пуштала од себе танани водени млаз. Требало је десет минута, док се напунила једна канта. Сав сам био у голој води. Боавен ме је водио.

— Сипај овде; — још мало — Доста; е, сад овде.

Канта је била проваљена и текла је толико, да сам ја више заливао своје ноге него ли цвеће. Ивице мојих уквашених чакшира напунише се блатом. Двадесет пута узастопце понављао сам једно исто: знојио се, окрећући кењкаву пумпу и поливао ноге. И кад сам, сав изнемогао, хтео престати, Боавен ме повуче за рукав, преклињући:

— Још једну канту — само једну — па је готово.

И да би ми захвалио, поклони ми једну велику ружу, но тек што сам је заденуо за капут, кад с ње опаде све лишће, а мени оста само зелена, као камен тврда крушчица. Зачудих се, али не рекох ни речи.

Из далека се чу глас госпође Боавен:

— Та хоћете ли једном долазити? Каже вам се да је све готово.

Пођосмо ка бараци.

У колико је год врт био у хладовини, у толико је кућа била на сунцу, тако да је свако парно купатило било мање топло но трпезарија мојега друга.

Три тањира, и крај њих калајне, неорибане виљушке стајаху на жутом дрвеном столу. На средини беше земљана чинија с куваном говеђином и обареним кромпирима. Почесмо јести.

Једна велика боца пуна неке руменкасте воде привуче ми пажњу. Збуњени Боавен рече својој жени:

— Е, драга моја, зар нам ни у овако згодној прилици нећеш да дадеш мало чиста винца?

¹⁾ Овде је игра речи: Boivin (Boit du vin) значи *пије вино*, а Boileau (boit de l' eau) значи *пије воду*.

²⁾ И овде је игра речи: Монжиле (Mongilet) значи *мој преник*, а Макилот (Maculotte) — *моје чакшире*.

Она га бесно погледа.

— Па да се обојица опијете и останете, да ми се цео дан дерете?! Захваљујем лепо на згод ној прилици!

Он је ћутао. После тога она донесе на сто другу чинију кромпира зготовљених са сланином. Кад се и то ново јело, непрестано у тишини, поједе, она рече:

— То је све. Сад идите.

Боавен ју посматраше изненађен.

А голуб... голуб, што си га јутрос очупала?

Она се подбочи.

— Може бити вама није доста? Јер ако ти и доведеш госта, то не значи да треба пождерати све што је у кући. А шта ћу ја довече да вечерам?

— Дигосмо се. Боавен ми шану на уво:

— Причекај ме за часак, па ћемо заједно ићи.

За тим оде у кухињу, у коју се његова жена беше вратила. И ја чух:

— Дај ми двадесет суа, драга моја.

— Шта ће ти?

— Па не зна човек шта се може догодити. Увек је добро имати при себи новаца.

Она дрекну, само да бих је и ја могао чути:

— Не, нећу ти дати ни парике! Тај је човек доручковао код тебе, нек ти он плати бар дневни трошак!

Чика Боавен се врати к мени. Како сам хтео показати се учтивим, то се поклоних газдарици, промрљав:

— Захваљујем вам, госпођо... на изврском пријему!

— Добро, добро. Но немојте ми га довести пијана, јер ћете иначе са мном имати посла!

Одосмо.

Требало је прећи преко једне пољане равне као тепсија. Хтедох откинути једну биљку крај пута, но дрекнух од бола. Беше то коприва и страшно ме је ожегла. Смрдело је одасвуд, али је коприва толико смрдела, да би ти се утроба преврнула.

Боавен ми рече:

— Мало стрпљења, сад ћемо стићи на реку.

И збиља дођосмо на обалу неке реке, која је смрдела и сва била каљава. Сунце је пекло да ти очи искоче.

На обали беше нека колеба пуна људи. То је била лађарска крчма. Замолих Боавена, да уђемо мало. Он ми рече:

— Спољашњост јој није никаква, но унутра је врло добро.

Био сам гладан. Поручих један омлет. Но већ после друге чаше вина сиромаш Боавен изгуби памет, и тек тада сам разумео, зашто га је жена служила само вином помешаним с водом.

Он се диже, поче да држи беседу, хтеде да

окуша снагу и умеша се, као миротворац, у свађу двојице пијаних, који се потукоше и били бисмо обојица премлаћени, да се газда не умеша.

Одвукох га, придржавајући га као што се пијанице придржавају, до првога цбуна и ту га положих, па се и сам крај њега опружих. И, чини ми се, заспао сам.

Јамачно смо дуго спавали, јер кад се пробудих беше већ увелико ноћ. Боавен је хркао поред мене. Ја га продрмах. Он се диже, али је још био пијан, само мало мање.

Пођосмо, онако у помрчини, преко пољане. Боавен се хвалио да зна пут. Окретао ме је на лево, па на десно, па опет на лево. Није се видело ни небо, ни земља, и ми залутасмо у неки шумарак од колаца, који су нам досезали до носа. Чини ми се то је био виноград с османлуцима. На хоризонту нигде светле тачке. Тумарали смо тамо амо може бити два часа, окрећући се, посрћући, пружајући руке, не нашавши нигде краја, јер мора да смо све по једном истом путу ишли.

Најзад, Боавен се удари о један проштац и расече образ, па не покренув се с места, седе на земљу, дерући се на сав глас: „Ајаох! док сам ја из све снаге викао: „У помоћ!“ и кресао воштана палидрвца, да бих спасиоцима могао осветлити пут.

Напоследку чу нас неки сељак, који се беше закаснио, и изведе нас на прави пут.

Боавена одведох његовој кући. Чим га оставих на прагу његова врта, нагло се отворише вратница и појави се његова жена са буктињом у руци. Страшно сам се од ње уплашио.

Чим смотри својега мужа, којега мора да је још од синоћ чекала, она, полетивши на ме рикну:

— Ах! рито, знала сам да ћете га довести пијана!

Бога ми, ја здимих, јурећи све до станице и како сам мислио да ме та фурија гони, затворих се у нужник јер је воз полазио тек после пола часа.

Ето зашто се никад нисам женио и зашто не идем никуда из Париза.

Велимир Ј. Рајић

ПОЗОРИШНА ХРОНИКА

НЕВАЉАЛЦИ, драма у три чина од Ј. Ровете, с талијанског превео С. М.

Покрај свих мана, које овоме делу сметају да буде добар комад, ова је драма врло интересантна. Ма да јој је тема мало старинска и доста „отрцана“, (*assez vieux jeu*) као што веле Французи, ипак је обрађена с талентом. Основ јој је онај добро познати придев: да човек није сам по себи рђав, но да га таквим друштво начини; или да и најбољег човека могу околности да искваре — што је једно исто. Само ми се чини да је овде незгодно

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

узет човек за жртву, пошто се од њега тражи да је карактером и умом јачи и да теже подлеже, а сем тога још је несретније изабран мотив због кога човек подлеже. Оцртан је човек који пропада због таштине, док би било и згодније и лакше и лепше: да је израђена жена која пропада због љубави. Јер љубав — највећа врлина — је узрок свему добру и свему злу, на овој црној земљи.

Али чујте прво комад.

Карло, млад, честит и врло сиромах чиновник у банци, јако је заљубљен (наравно) у своју жену Елизу, младу и лепу. „За лепо нису људи слепи“, па и богати бећарина и стари грешник Пепино, пошто није био слеп, — заћори за њом. Али Елиза воли силно свог мужа и баш због те љубави подлегне старцу Како то? Врло просто — за људе који су икад волели. Муж се разболи, нужда и невоља навали, а нађе се једна добра душа која понуди своје услуге и обаспе невољне добротворствима, на које му даје право још и његово квалитет кума Карловог. Све то биља најпре „из чистог милосрђа и непомућеног пријатељства“, па се тек доцније ишчаури једна жељница... Жена ни пошто не обраћа пажњу, ни о чем не сумња, ни на што не слути. Она само гледа да спасе свога мужа и прима све и ма из чије руке. Која је жена, која би волела а не би ово разумела? Али, ово се питање односи само на оне жене, које заиста воле. Жена, ако искрено воли мора учинити све, јер је њој љубљени човек пречи од свега. Кад јој, дакле, заводник представи да јој ваља бирати: или да двојицу усрећи или да обојицу изгуби — она мислећи само на оног једног, не обзирајући се ни на што друго, жртвује и себе и своју љубав, само да спасе човека, кога воли.

И тако је из љубави учињена погрешка коју опет људи најтеже опраштају и по готову никад нису у стању да разумеју.

Муж оздрави али се добротвор одомаћи и продужи обасипати кућу „благодјељанима“, од којих муж види само мању половину, и са свим је правилно приписује пријатељству и покровитељству свога племенитог кума. Све остало благостање у кући приписује он вредноћи, умешности и економији своје жене, које се не може довољно да нахвали. Али, излазећи из куће Пепино погине од „непозната“ зликовца за ким власт јамачно и данас трага) и на ту вест сви се узбуне и пренебреже, само Елиза упрепашћена узвикне: „шта ћу сад?!“ Пазите добро на тај узвик. У њему је био цео комад и зато сам се ја и захуктао на сва свим другу страну. Најприродније је и најлогичније било претпоставити, што ја нисам ни пропустио учинити, да ће сад Елиза, из страха да се не би прва њена погрешка открила, што би јој одузело љубав мужевљу (кад би он, по смањеним трошковима разумео да није тој обилности била узрок само „економија“ његове жене), из страха, велим, да се прва погрешка не би открила пасти у другу, тј наћи другог Пепина. А све то

из чисте и збиља искрене љубави према своме мужу! Тако би се грех за грехом низао, све без икакве њене кривице, из најчистијих побуда, и најзад би се дошло до резултата, који је писац желео доказати: *l'enfer est pavé des bonnes intentions*, да најплеменитије намере доброг створења могу често могу да се изјалове и уроде грозним пороцима, услед рђаве друштвене организације, због неизбежних несрећних околности. На тај би начин изашло: да индивидуа пропада због врлине — љубави, а не због једне мане — таштине.

Али писац није ударио том стазом.

Карло је поштен и осуђује строго једног бив. чиновника банчиног, који је учинио проневеру, па на молбе женине да се том свом колеги смилује он узвикује: ја бих пре своју руку одсекао него што бих узео туђ новац. А то писац и слуша и гледа, па се мисли: „ох, ох! не заричи се! Знаш ону француску пословицу: не реци никад кланденче, ја никад нећу пити из тебе воде! Не суди да не будеш осуђен“. Па је то писац хтео одмах и да покаже.

У другом чину ми видимо јаку оскудицу што се уселила у, некад изобилни, дом Карлов. Тамо, овамо, знате већ како то у позоришту бива, Карло открије своју несрећу.

И сад шта се ради у таквом случају — на позорници? Или се убије љубавник, што је у овом случају немогуће, јер га је други већ умлатио; или се убије жена; или се, ако је човек заиста заљубљен, опрости жени, као што то ради Дима син. У овој драми, како је ситуација била и сувише јасна, овај би ми се трећи исход најбоље свидео. Јер, најзад, расуђујмо као људи: да ли је Елиза учинила њему неверство? Очеvidно није пошто је то било право насиље и злоупотреба од стране Пепина. Па где је њена кривица? Што није све признала одмах мужу. Али је он онда био слаб, а касније се већ по мало навикла на тај положај и уздала се да ће га моћи променити, чим Карло добије боље место. Сем тога, за такво признање треба изванредна храброст и сила карактера, а она да је имала тога не би ни подлегла. Је ли, дакле, когод крив, кад није карактеран као Порција или као Лукреција? Наравно да није. А после тога видите ли какав је њен муж (она га је врло добро познавала), он је страхан егоиста, и не би јој опростио никад, ма да се она жртвовала и спасла му живот. Чему би јој, дакле, служило признање? Он би је отерао или би је престао волети, тек би га свакако она изгубила, а жена која воли више воли да изгледа и крива па да сачува мужа, но да се, баксем, оправда па да га изгуби. И ја то њено претпостављање потпуно разумем. Кад човек дугује једној жени свој живот, кад је она тај живот искупила својом највећом жртвом, па он њој ипак неће да опрости — онда тај човек не заслужује да жена буде према њему искрена.

Карло Морети није никакав јунак. Писац није хтео да истражује по друштву какве велике дүхове какви су врло ретки ако их у оп-

ште и има; он је узео овај свакодневни тип „поштена“ човека, и зато га је баш и изабрао из сталеза где владају најпростији појмови о чисти и поштењу, тј. где се сујета сматра као част а неодговорност као поштење. Карло, дакле, није учинио ни једно ни друго ни треће, што је требао учинити — и што се обично на позорници јави, но је поступио онако како то бива у обичном животу, тј. решио је овај тежак задатак на најглупљи начин. Он нападне да бије жену, која га је искрено волела, и крене да покраде банку, која га је хранила. Зашто? Зато што је то обичан човек, коме је важније шта ће слушкиње о њему говорити, но шта ће његова жена и он сам претрпети; зато што је он продукт данашњег, на лажној основи постављенога друштва, у коме је све лаж, таштина и изигравање, па и он, чим види да ће изгубити ону улогу, на коју се навикао и која му годи, одмах не уме ни да живи; зато што данашњи људи нису научили да живе ради себе, да живе по својој савести, но да живе по туђим расписима.

Зато је и Карло почео тропити банчине новце, да би сачувао свој „ранг“, а да би спасао своју таштину, упропастио је и своју част и своју срећу. Да ли је вама такав човек симпатичан? Да ли ви можете таквог човека жалити? Ја не; али ако не могу жалити појединца, ја жалим цео genus, цео ред људи, који су овако напуштени и овако сиромашни моралом.

У трећем чину Карло покупи и оно пара што је остало и стругне на Исток — као највулгарнији банкар варалица, али је он у трећем чину већ са свим престао бити интересантним и постао обичан субјект истражног судије.

Ето то је што сам вам знао, овако на брзу руку, рећи о тој интересантној драми. Ровети је хтео доказати: да људи са овако slabим моралним васпитањем, не могу да издрже ни најмању борбу и да морају пропадати. Треба дакле, људе васпитавати да буду јаки моралом

Средина из које је комад црпљен, могла је довољно обележити г. Гавриловићу карактер Карлов. Карло није никакав херој, никакав драмски јунак, па се зато не сме ни приказивати као Отело или Арман Дивал. То је један најобичнији чиновнички, као што их Гавриловић сваки дан срета по Београду, само мало жустрији што се објашњава талијанским пореклом. Зато га је Гавриловић тако требао и играти. Излишни су ту велики гестови и трагични крикови. Кад би се Карло толико борио, као што нам Гавриловић приказује, не би он ни смотао туђе паре.

Сваки се живи чудио г-ђици Нигриновој на оноликом јецању. Изгледала је врло лепо, али је са свим промашила играњем. Многи су ме терали да јој то кажем, што ја и чиним, ма да ми је то непријатно, јер она држи да ја ово по својој урођеној пакости говорим. Један ми је господин тог

вечера рекао текстуално ово: „говори, брате, да не плаче оволико! Одби се свет због ње те с породицама не долази више у Позориште“. А зар сам ја мало говорио?

Чича Илија и Тодоровић били су врло добри.

Огишао сам да видим „Милоша Обреновића“, али чим уђох, и угледах некакве атласне фотеље размештене по Милошевој одаји у Брусници — ја утекох из овог храма Талијиног! 1813 год. Бесни Куршид бесни по Србији, не остаде по земљи ништа сем згаришта, а по Брусници — атласки фотељи!! Да су онда, мој лепо господине, Срби имали такве фотеље, не би се ни бунили него би живели као Ви данас, а оца би још гугутао сврх оне стублине, к'а јејина сврх труле буквине. Лепо је кад човек види „Лувр“ и „Бритиш Музеум“, особито ако што год разуме, али кад је реч о Милошу Обреновићу онда ваља бар отићи и до Топчидера па видети какав је „мебл“ окружавао тог истог човека после 47 година, кад је као „Књаз Србски“ умирао, па према томе исценирати комад. Добро би било, кад би г. драматург. потпустио опет кога да нам објасни само, онако, што више поучним стилем, како је он, пун пожртвовања, напустио „бољу каријеру“, и дошао у Позориште „с пуно љубави и разумевања“ само да би могао овако лепо декорисати Милошеву собу, и како то није ни мало лепо од нас што смо дошли, да чак и ово приметимо.

Нека иде г. драматург у какву хоће каријеру, само нек не ради оно што не разуме. А „будите пре и дунђерин, само ако за то имате дара“. (Soyez plutôt maçon, si c'est votre talent — Boileau).

Чудо ми је, кад већ г. драматург није умео наместити Милошеву одају, како да то не учини г. управник! Он је бар тамо негде око Бруснице рођен — или ће то бити мало повамо,....

Spectator.

ИЗ ЗАПИСАКА „НАРОДСКЕ АКАДЕМИЈЕ“

„СПЕКТАТОР“ У

Што се педаш, што се свађаш?
Са Управом што се бочиш?
Зар у ложу драматурга
Ти помишљаш да ускочиш?
Прими сажаљење
На вељој ти тузи:
Ту се сада не ускаче,
Него се — доузи.

ПОГРЕШНО МНЕЊЕ

Огласише критичари брзи
Да наш Чива на све сукње мрзи.
Ал' ми опет сви од реда знамо
Да он мрзи — критичарке само.

Садржај: „Сонет“ (песма). — „За столом“. — „У ноћи“ (песма). — „Где поморанце зру“, (наставак). — „Чича Мокшић“. — „Позоришна хроника“. — „Из записака Народске Академије“.

Власник: Ст. М. Веселиновић. — Парна Радикална Штампарија — Уред.: Ј. М. Веселиновић